

112 i celkovou intonací vymyká se „Prodavač biblí“ úplně pozdějšímu básnickému světu Vrchlického, ano zeje mezi nimi přímo propast: neboť co jest vzdálenější hedonismu a paganismu Vrchlického než ponurý, těžký, dusivě osudný a odříkavě moralistní ráz „Prodavače biblí“? Naladěním, látkou, formou i vzory svými jest „Prodavač biblí“ práce právě tak konservativně tradiční, jako pozdější typická poesie Vrchlického domácí tradici ruší. V „Prodavači biblí“ souvisí Vrchlický zejména těsně s dvěma bezprostředními předchůdci svými, s Vítězslavem Hálkem a s Karolinou Světlou; ve vliv Hálkových povídek vesnických jest možno svéstí žánrový realism, jímž kreslí autor typické figury pošumavského venkova, v působení ještědské romantiky Karoliny Světlé ponurý romantickomoralistický pathos celkové komposice. Podobně jako počátky lyriky Vrchlického ukazuje tedy i tato povídka k tradičním domácím vzorům a literární historii připadá nesnadný úkol, aby vyožila, kdy, jak a proč odchýlil se Vrchlický s tradiční dráhy.

Styl a člověk

„Příklad, jež dal Jaroslav Vrchlický všim svým dílem, zůstane, až i doba i kritika zredukuje kyklopický rozmach, jímž se vepsal Vrchlický do české poesie, na gesto méně grandiosní, méně ohromné, méně strhující.“ Kdo napsal tento galimatyáš? Soudil bys, že žurnalista druhého řádu — někdo se „vpisuje do české poesie“ a to „kyklopickým rozmachem“ a nějaká paní Kritika nebo paní Doba „zredukuje“ prý tento rozmach „na(!) gesto méně grandiosní“ atd. — nemůžeš se mýlit: to všechno jsou boucharonské fráze špatného denního tisku, to všechno jest dutá, chatrná, zvětralá, jalová, nevytříbená, nelogická (viz: redukovat něco na něco — za správné: v něco) čeština novinářského zpravodaje. Ale chyba lávky. Tato věta nemá autorem nikoho jiného než — Jiřího Karáska ze Lvovic, jež prostoduchá česká kritika prohlašuje za mistra uměleckého stylu českého, a jest vyňata z jeho soi-disant kritické studie „Poesie Jaroslava Vrchlického“ v Osvětě č. 10, str. 720. A z téže studie o několik řádek níže jiná stylistická perla: „Básník, vedle vlastního svého díla, překládá Danta, Tassa, Michel Angela, Goetha, Ariosta“ atd. Bravo, stylisto! To znamená tedy, že Vrchlický přeložil — i své vlastní dílo.

Jaroslav Vlček: Několik kapitolek z dějin naší slovesnosti a Nové kapitoly z dějin literatury české

S tímto názvem vydal senior moderního literárního dějepisectví českého dvojitý soubor svých statí a studií literárních, z nichž první opakuje dva články, Milotu Zd. Poláka a Boženu Němcovou, z podobné starší sbírky autorovy z r. 1898, ostatní jsou vesměs novinkami, alespoň jako publikace knižní. Těžiště obojí sbírky jest v době z konce let padesátých a z počátku let šedesátých, v době obrody poesie české v t. zv. duchu moderním, romantickorealisticím, v době, kdy vstupují do literatury Gustav Pflieger Moravský, Hálek, Neruda, Heyduk, Karolina Světlá, Rudolf Mayer, kdy Josef V. Frič propaguje Heina a organizuje mladou literaturu po zásadách radikálního liberalismu, kdy Neruda vybojovává s Jakubem Malým boj o volnost umělec kou. Vedle tohoto období a těchto postav zaujal se Jaroslav

113 Vlček ještě Karlem Sabinou, prostředkovatelem mezi Máchou a generací „Májovou“, liberalistickoosvětnou činností Tylovou, miláčkem generace nerudovské, J. Pr. Koubkem a literárním outsiderem, Josefem Jiřím Kolarem; z druhořadých herců českého literárního dramatu kreslí siluetově Karla Štorcha a Václava Čeňka Bendla. Statí Jaroslava Vlčka jsou spíše látkově popisné než formově analytické; snaží se ne tak dobrati se motivů a jejich úlohy ve vzniku děl svých figur, jejich základních duševních zkušeností a typů, jako vysledovati vnějškovou, pramennou nebo rozumovou, historii jejich děl a podniků. Metoda jeho hodí se dobře na postavy z doby racionalistické, kdy ideová tendence a programovost nahrazuje vlastní, i intuitivně zdroje tvorby básnické nebo je alespoň příkrývá; a figurami takovými a dobami takovými jsou vesměs skoro figury a doby, jež si obral Jaroslav Vlček v obou knížkách.

Edvard Bém: Černá a zlatá

V ušlechtilé sbírce lepých tisků „Kytici“, v níž vyšli posud Erben, Kleist a Němcová, tedy vesměs zjevy veliké básnické síly nebo ryzosti, díla posvěcená celým tragickým životem svých tvůrců, vydává p. Edvard Bém knížku svých prvotin, lyrické scény a drobné básně prózou, křehké, dekoračně zvětralé zboží. Pan Bém jest člověk jemný a snad ne bez vkusu, entusiast, který miluje upřímně a oddaně, do sebezapření, poesii a umění; žel, že všechno to nestačí ke vzniku dobré knihy, není-li unum necessarium: tvůrčí síly. Nezazlívám přesto p. Bémovi, že vydává knižně své prvotiny — sebeklam v těchto věcech jest tak snadný! —, ale nad jedním mohl se snad přece zamysleti: nad sousedstvím, do něhož vniká. Vydání a slušně vydati svou knihu, po tom touží snad každý písnič autor, ale uznati ji hned za hodnou těch péčí a starostí typografických i kreslífských, které jí dal do vlnku p. Bém, svědčí o sebelásce přímo zaslepené. Kniha p. Bémova má původní dřevorytovou výzdobu F. Koblihy: 12 stránkových dřevorytů, 25 iniciál, ornamentů a vlněty, jest tištěna dvojbarevně na papíře „India“ a vázána v japonském hedvábí. O dřevorytech p. Koblihových není možno tentokrát říci nic, než že některé z nich jsou příjemné a jiné nepřijemné; dřevoryt klečící panny s horským pozadím před „Ohni na horách“ blíží se však již hranici povážlivé laxnosti a nevhodnosti umělecké. Nebyl jsem z těch, kdož v p. Koblihovi viděli výtvarné bohatství a výtvarnou sílu; ne, můj soud byl od počátku velmi zdrželivý. Ale tak rychlého, dokonalého a tristního zvětrání, takové pusté chudoby, jaká zeje z tohoto listu, jsem přece nečekal.

Jaroslav Vrchlický a kritika literární

Smrt Jaroslava Vrchlického přinesla velikou žeň přiležitostných studií a statí literárně kritických, žel, však skoro napořád zcela nepatrné hodnoty vnitřní. Ukázalo se nade všecku pochybu, jak dílo Vrchlického není stráveno mladší generací, jak vliv jeho v ni byl zcela povrchní a jak i kritika filologická, tento předpoklad kritiky estetické a literární, jest mu posud dlužna všechno. Vrchlický byl oficiálním reprezentantem české poesie, ale čten, vroucně a důvěrně čten, jako musí býti čten a bývá opravdu čten duchovní vůdce mladé generace, jako byli včera čtení ve Francii Lamartine, Musset, Vigny, Hugo a jako jest dnes čten v Německu Richard